

KOTIMAAKSI SUOMI

Perustietoa kiintiöpakolaisille

TYÖMINISTERIÖ

ALKUSANAT

Suomeen valitut kiintiöpakolaiset tarvitsevat etukäteistietoa uudesta kotimaastaan jo ennen kuin he saapuvat Suomeen. Tähän tarpeeseen vastataan järjestämällä mahdollisuuksien mukaan muutaman päivän mittaisia ns. orientaatiokoulutusjaksoja niillä pakolaisleireillä tai kaupungeissa, mistä pakolaiset ovat Suomeen siirtymässä.

Nyt käsillä olevan oppaan koulutuksen tueksi ja pakolaisille jaettavaksi on tehnyt vuonna 2001 kouluttaja Pekka Luoma-Keturi, joka itse on toiminut kouluttajana paitsi Suomessa järjestettävän maahanmuuttajakoulutuksen piirissä myös kahdella eri pakolaisleirillä toteutetuilla orientaatiojaksoilla.

Opas pyrkii antamaan lyhyesti ja selkeästi tietoa Suomesta, suomalaisesta yhteiskunnasta ja pakolaisen oman elämän alkuaajoista uudessa kotimaassa. Myös Suomen kiintiöpakolaisten valintaprosessista ja perheenyhdistämisjärjestelmästä annetaan perustiedot, sillä nämä kysymykset askarruttavat monen maahansaapujan mieltä ensihetkestä lähtien. Samoin kerrotaan vastaanottoimista lentokentällä sekä sijoittavassa kunnassa.

Suomen maantieteestä, ilmastosta, kulttuurista, taloudesta ja hallinnosta annetaan oppaassa perustiedot. Lisäksi annetaan opastusta asumiseen, terveys- ja sosiaalipalvelujen käyttöön ja koulujärjestelmään liittyvissä asioissa ja tuodaan esille kotoutumissuunnitelman sisältöä ja merkitystä pakolaisen elämänhallinnan kannalta.

Oppaan lopussa on lyhyt suomen kielen avainsanasto, jonka muutamat perussanat auttavat esim. perhesuhteiden kertomisessa tai ensimmäisillä kauppamatkoilla ruokaostoksia tehdessä.

SISÄLLYS

1. TIETOA SUOMESTA

1.1.	Maantieto ja ilmasto	1
1.2.	Väestö	1
1.3.	Talous	2
1.4.	Demokratia ja hallinto	2
1.5.	Historia	3

2. MATKA SUOMEEN

2.1.	Suomeen tulevat pakolaiset	4
2.2.	Pakolaisten valintamenettely	4
2.3.	Perheenyhdistäminen	5
2.4.	Kiintiöpakolaisten sijoittaminen kuntiin	5
2.5.	Suomeen saapuminen	6

3. ELÄMINEN SUOMESSA

3.1.	Asuminen	7
3.2.	Ostosten tekeminen	8
3.3.	Liikenne ja viestintä	9
3.4.	Terveyspalvelut	11
3.5.	Taloudelliset tuet	12
3.6.	Lasten päivähoito	13
3.7.	Peruskoulu	13

4. KOTOUTUMINEN

4.1.	Kotoutumissuunnitelma	14
4.2.	Suomalaisesta kulttuurista ja elämäntavasta	15
4.3.	Vieraaseen kulttuuriin sopeutuminen	18

LIITE Suomen kielen avainsanasto

1. TIETOA SUOMESTA

MILLAINEN MAA ON SUOMI?

Suomi sijaitsee Pohjois-Euroopassa Ruotsin ja Venäjän välissä.

Suomi on demokraattinen valtio, jota johtaa presidentti.

Suomi on ollut itsenäinen vuodesta 1917 alkaen ja Suomessa on ollut rauha vuodesta 1944 asti.

Suomessa on n. 5 miljoonaa asukasta, joista noin 100 000 on maahanmuuttajia.

Suomessa on kaksi virallista kieltä: suomi ja ruotsi. Ruotsinkielisiä on kuitenkin vain noin 300 000.

Suomi on korkean teknologian maa ja sen koulutusjärjestelmä on yksi maailman parhaita.

Suomen pinta-ala on suuri ja siitä suurin osa on metsää. Suomessa on paljon luontoa ja se on tuhansien järvien maa.

Suomen pääkaupunki on Helsinki. Muita suuria kaupunkeja on Turku, Tampere, Jyväskylä, Vaasa.

Suomen ilmasto vaihtelee suuresti vuodenaikojen mukaan. Kesällä on aurinkoista ja lämmintä, mutta talvella saattaa olla jopa 30 astetta pakkasta ja paljon lunta. Kesällä aurinko paistaa lähes koko vuorokauden ympäri mutta keskellä talvella auringonvaloa on vain 6 tuntia. Silloin on tärkeää pukeutua lämpimästi.

Suomi sijaitsee Pohjois-Euroopassa Itämeren rannalla Ruotsin, Norjan ja Venäjän naapurina. Myös Viro on lähellä, Suomenlahden etelärannalla. Suomi on aikaisemmin kuulunut sekä Ruotsille vuosina 1155 - 1809 että Venäjälle 1809 - 1917, josta lähtien Suomi on ollut itsenäinen. Suomella on nykyisin hyvät, vilkkaat ja rauhanomaiset suhteet naapureihin ja Suomi on Euroopan Unionin jäsen vuodesta 1995. Suomi on monipuoluedemokratia, jossa presidentti, eduskunta, europarlamentin jäsenet ja kunnanvaltuustot valitaan yleisillä vaaleilla. Suomessa on kaksi virallista kieltä, suomi ja ruotsi. Suomessa on korkea elintaso, teknologia, sosiaaliturva ja koulutus.

1.1. Maantieto ja ilmasto

Maantieto. Suomen pinta-ala on noin 338 000 km² ja niin se on Euroopan seitsemänneksi suurin maa. Etäisyys etelästä pohjoiseen on 1160 km ja idästä länteen 540 km. Pinta-alasta 65 % on metsää ja 10 % vesistöjä. Suomessa on paljon järviä, saaria ja meren rantaa.

Ilmasto. Sää vaihtelee vuodenaikojen mukaan. Kesä on lämmin ja valoisa, talvi on kylmä ja pimeä. Kesällä heinäkuussa Helsingin keskilämpötila on noin + 17 astetta Celsiusta ja talvella helmikuussa - 6 astetta. Joskus lämpötila voi nousta kesällä yli + 30 asteeseen. Toisaalta talvella, erityisesti pohjoisessa Lapissa, lämpötila voi laskea alle - 40 asteeseen. Talvella lumen paksuus etelässä on noin 10 - 40 cm ja pohjoisessa noin 50 - 100 cm. Kuitenkin sisätiloissa on lämmintä, sillä rakennuksissa on keskuslämmitys. Maantie-, rautatie- ja lentoliikenne toimivat hyvin koko maassa ympäri vuoden. Talvisin laivareittejä pidetään auki jäänmurtaajilla.

Pukeutuminen. Suomessa täytyy pukeutua sään mukaan. Kesällä monet suomalaiset kulkevat t-paidassa, shortseissa ja hameissa. Syksyllä, kun usein sataa, tarvitaan sateen ja tuulen pitäviä vaatteita. Talvella tarvitaan paksu ja monikerroksinen vaatetus, sillä lämpötilat ovat erilaiset sisällä ja ulkona. Lämpimät ulkoiluvaatteet, talvikengät, villapaita, villasukat, käsineet, pipo tai muu lämmin päähine ja pitkät alusvaatteet ovat usein välttämättömiä. Keväällä, kun ilma alkaa lämmetä, suomalaiset taas pukeutuvat kevyemmin.

1.2. Väestö

Väkiluku. Vaikka pinta-ala on suuri, Suomessa on vain 5,2 miljoonaa asukasta. Väentiheys on etelässä suurempi kuin pohjoisessa. Pääkaupunki on Helsinki, jossa on 555 000 asukasta. Muita suuria kaupunkeja ovat Espoo (215 000), Tampere (195 000), Vantaa (180 000), Turku (173 000), Oulu (120 000), Lahti (96 000), Kuopio (86 000), Jyväskylä (78 000), Pori (76 000).

Kielet. Suomalaisten äidinkieli on 92 %:lla suomi ja 6 %:lla ruotsi. Ruotsinkieliset asuvat enimmäkseen etelä- ja länsirannikolla sekä Ahvenanmaan saaristossa. Lisäksi Suomessa on kaksi alkuperäisvähemmistöä: 3000-6000 saamelaista ja noin 9000 romanian. Useimmat suomalaiset puhuvat ja ymmärtävät myös englantia. Ulkomaalaisten osuus väestöstä on Euroopan pienimpiä, määrä kuitenkin lisääntyy nopeasti. Suomessa asuu nykyään noin 90 000 ulkomaalaista. Lisäksi maassa asuu suunnilleen sama määrä maahanmuuttajia, jotka ovat saaneet Suomen kansalaisuuden tai ovat maahanmuuttajien lapsia, jotka ovat syntyneet Suomen kansalaisiksi. Ulkomaalaiset edustavat 150 eri kansallisuutta. Suurimpia ryhmiä ovat venäläiset, virolaiset, ruotsalaiset, somalialaiset ja ex-jugoslavalaiset.

1.3. Talous

Elinkeinot. Suomi oli vielä 1950-luvulle asti maatalousmaa eli valtaosa ihmisistä asui maaseudulla ja sai elantonsa maanviljelystä. Tämän jälkeen Suomi alkoi teollistua ja kaupungistua nopeasti. Teollisuuden pääalat ovat elektroniikka-, metsä-, paperi-, koneenrakennus- ja metalliteollisuus. Yhä tärkeämpiä ovat korkeaan teknologiaan perustuvat tuotteet. Tunnetuin suomalainen vientituote on varmaan Nokian matkapuhelin. Kaikista maailman maista Suomessa on eniten matkapuhelimia, internet-yhteyksiä ja henkilökohtaisia tietokoneita asukasta kohti. Nykyisin (1998) 23 % työvoimasta toimii teollisuudessa, 6 % maataloudessa, 6 % rakennusalalla ja 66 % palveluissa (eli aloilla,

jotka eivät kuulu välittömästi tuotantoon), kuten ravintoloissa, kaupoissa, kouluissa, terveydenhuollossa, liikenteessä, viestinnässä ja hallinnossa.

Elintaso. Suomen elintaso on Euroopan Unionin keskitasoa eli koko maapalloa ajatellen Suomi kuuluu maailman rikkaimpiin maihin. Monet perheet omistavat asunnon, auton, television, kodinkoneita ja heillä on varaa matkustella ulkomailla. Tällaisen elintason saavuttaminen vaatii paljon työtä ja usean vuosikymmenen säästämistä. Elintason säilyttäminen vaatii myös jatkuvaa, elinikäistä koulutusta ja uusien asioiden oppimista. Nopea muutos aiheuttaa myös yhteiskunnallisia ongelmia. Osa ihmisistä syrjäytyy eli he joutuvat katsomaan sivusta, kun muut tekevät työtä ja päättävät yhteisistä asioista. Työikäisistä suomalaisista 10 % on työttömiä ja työssä käyvätkin kärsivät kiireestä ja kovasta kilpailusta työmarkkinoilla. Monissa kaupungeissa on asuntopulaa ja maaseudun ongelmana on autoituminen.

Sosiaaliturva. Suomessa on saman tasoinen sosiaaliturva kuin Länsi-Euroopassa keskimäärin. Suomi on ns. hyvinvointivaltio. Jos Suomessa asuva ihminen on työtön, sairas tai liian vanha selvitäkseen yksin, yhteiskunta auttaa häntä turvaamaan perustarpeensa. Jotta hyvinvointi voidaan turvata, tarvitaan siihen kaikkien työpanos. Silloin kun henkilö on terve ja työkykyinen, hänen odotetaan kouluttautuvan ammattiin ja elättävän itsensä ja perheensä omalla työllään.

Verotus. Hyvinvointia ylläpidetään verovaroilla. Kaikkien työtä tekevien velvollisuus on maksaa veroa sekä valtiolle että asuinkunnalleen. Verovaroilla kustannetaan esimerkiksi terveystalouksia, rakennetaan teitä ja julkisia rakennuksia sekä ylläpidetään sosiaaliturvaa, kouluja, päiväkotia ja sairaaloita. Verotuksen ansiosta peruspalvelut ovat lähes tai täysin maksuttomia. Myös pakolaisten vastaanotto kustannetaan verovaroista.

1.4. Demokratia ja hallinto

Demokratia. Suomi on demokraattinen maa. Tämä tarkoittaa sitä, että ihmiset saavat yleisillä vaaleilla valita edustajansa eri puolueiden ehdokkaista. Demokratiassa ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä riippumatta syntyperästä, sukupuolesta tai yhteiskunnallisesta asemasta. Demokratiaan kuuluu myös ihmisoikeudet ja kansalaisvapaudet, kuten sananvapaus, kokoontumisvapaus, yhdistymisvapaus ja uskonnonvapaus.

Hallinto. Suomen valtiota johtaa presidentti, joka valitaan vaaleissa joka kuudes vuosi. Nykyinen presidentti on Tarja Halonen. Maan tärkein päätöksentekuelin on hallitus, jota johtaa nykyisin (2002) pääministeri Paavo Lipponen. Hallituksen toimintaa valvoo eduskunta. Eduskunta myös säätää Suomen lait. Kansalaiset valitsevat eduskunnan 200 jäsentä vaaleilla neljän vuoden välein. Myös Suomen edustajat Euroopan unionin parlamenttiin valitaan vaaleissa joka neljäs vuosi. Paikallisista asioista päätöksiä tekevät kunnanvaltuustot, jotka valitaan kunnallisvaaleissa. Jokainen 18 vuotta täyttänyt Suomen kansalainen saa oikeuden äänestää kaikissa vaaleissa. Maahanmuuttajat voivat äänestää kunnallisvaaleissa, kun he ovat asuneet maassa pysyvästi kaksi vuotta ennen vaalivuotta.

Puolueet. Eduskunnan suurin puolue tällä hetkellä on sosialidemokraatit, jolla on 51 paikkaa. Suuruusjärjestyksessä muut ovat Keskustapuolue (48), Kokoomus (46),

Vasemmistoliitto (20), Ruotsalainen kansanpuolue (12), Vihreät (11), Kristillinen liitto (10) ja muut (2).

1.5. Historia

Tärkeitä vuosilukuja ja vaiheita Suomen historiassa:

1155	Ruotsalaiset alkavat tuoda kristinuskoa Suomeen. Suomesta tulee Ruotsin kuningaskunnan osa.
1809	Ruotsi luovuttaa Suomen Venäjälle. Suomesta tulee autonominen suuriruhtinaskunta Venäjän osana.
1917	Suomi julistautuu itsenäiseksi Venäjältä 6. joulukuuta.
1918	Kansalaissota, jonka valkoiset voittavat ja punaiset häviävät.
1919	Perustuslaki säädetään. Suomesta tulee tasavalta, jota presidentti johtaa.
1939-40	Neuvostoliitto hyökkää Suomeen. Käydään talvisota.
1941-44	Suomen ja Neuvostoliiton välillä käydään jatkosota. Suomi menettää alueita, mutta säilyttää itsenäisyyden.
1955	Suomi liittyy Yhdistyneisiin Kansakuntiin.
1995	Suomi liittyy Euroopan Unioniin.
2002	Suomen markka poistuu käytöstä, tilalle tulee euro.

Lisätietoja Suomesta löydät osoitteesta <http://www.virtual.finland.fi/>

2. MATKA SUOMEEN

Ennen kuin sinut on hyväksytty pakolaiseksi Suomeen, takana on monivaiheinen päätöksentekoprosessi kansainvälisten sopimusten ja kansallisten lakien mukaisesti. Hakemustasi ovat käsitelleet sekä YK:n pakolaisjärjestö UNHCR että Suomen viranomaiset. Ennen kuin matkasi Suomeen voi alkaa, valmisteluja tehdään myös siinä kunnassa, johon sinä muutat asumaan.

MILLOIN PÄÄSEMME MATKUSTAMAAN SUOMEEN?

Suomen delegaatio, joka haastatteli sinut ja perheesi, ei voi päättää sitä pääsetkö perheesi kanssa Suomeen. Delegaatio tekee viranomaisille esityksen oleskeluluvan myöntämisestä ja lopullinen päätös tehdään Suomessa.

Haastattelun jälkeen voi mennä vielä useita kuukausia ennen kuin pääsette matkustamaan Suomeen. Suomessa suojelupoliisi tarkastaa perheesi paperit ennen kuin lopullinen päätös oleskeluluvan myöntämisestä tehdään.

Työministeriö suunnittelee kuntasijoitukset. Tämä tarkoittaa sitä, että haastattelussa saatujen tietojen perusteella arvioidaan mikä kunta sopisi parhaiten Sinun ja perheesi vastaanottajakunnaksi.

Kun kunta on hyväksynyt työministeriön esityksen, he ilmoittavat milloin asunnot ja muut järjestelyt ovat valmiina.

IOM järjestää lennot ja Suomen valtio maksaa ne.

UNHCR, IOM ja Suomen ulkomaanedustusto järjestävät maasta poistumiseen liittyvät mahdollisuudet lähtömaassasi. mikä myös voi viedä aikaa.

2.1. Suomeen tulevat pakolaiset

Kiintiöpakolaiset. Maailmassa on vuonna 2001 yli 22 miljoonaa pakolaista. Suomi on vastaanottanut vuoden 1979 jälkeen noin 20 000 pakolaista. Suomi on yksi niistä noin kymmenestä valtiosta, jotka ottavat vastaan kiintiöpakolaisia eli pakolaisia, jotka tulevat maahan UNHCR:n kautta ja joilla on UNHCR:n tunnustama pakolaisasema. Vuonna 1997 laaditun Suomen hallituksen maahanmuutto- ja pakolaispoliittisen ohjelman mukaan tavoitteena on nostaa vuosittainen pakolaiskiintiö asteittain 1000 henkilöön.

Lähtömaat. Vuonna 2000 Suomi otti vastaan 1212 pakolaista, joista 756 oli kiintiöpakolaisia, 272 turvapaikanhakijoita ja 184 perheenyhdistämisen kautta tulleita. Suurimpia ryhmiä alkuperämaahan mukaan ovat Somaliasta (4350 ihmistä vuosina 1991-2000), entisestä Jugoslaviasta (3539), Irakista (2877), Iranista (1774), Vietnamista (779),

Jugoslavian liittotasavallasta (349), Turkista (276), Kongosta (253) ja Etiopiasta (132) lähteneet.

2.2. Pakolaisten valintamenettely

Sopimukset ja lait. Suomen pakolaispolitiikka perustuu vuoden 1951 YK:n pakolaissopimukseen ja sitä täydentävään lisäpöytäkirjaan vuodelta 1967 sekä Suomen omaan lainsäädäntöön. Keskeisiä pakolaisten vastaanottoa koskevia lakeja ovat ulkomaalaislaki vuodelta 1991 ja ulkomaalaisasetus vuodelta 1994 sekä laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta vuodelta 1999.

Pakolaisen määritelmä. YK:n pakolaissopimuksen mukaan pakolainen on henkilö, joka on kotimaansa ulkopuolella ja jolla on perusteltua aihetta pelätä joutuvansa kotimaassaan vainotuksi rodun, uskonnon, kansallisuuden, tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään kuulumisen tai poliittisen mielipiteen johdosta.

Uudelleensijoittaminen. UNHCR pyrkii löytämään kestäviä ratkaisuja maailman pakolaisongelmaan. Käytettävissä on kolme keinoa: pakolaiset voivat turvallisesti ja vapaaehtoisesti palata kotimaahansa, tai he voivat kotoutua ensimmäiseen turvapaikkamaahan, tai pakolaiset uudelleensijoitetaan toiseen turvapaikkamaahan eli sinun tapauksessasi Suomeen.

Valintadelegaatio. Ensin UNHCR toimittaa Suomen viranomaisille uudelleensijoittamista tarvitsevien pakolaisten henkilötietolomakkeet. Niistä ilmenee pakolaisen kertomus omasta pakomatkastaan ja sen syistä sekä perhesuhteet, koulutus, työkokemus, kielitaito ja terveydentila. Näiden asiakirjojen perusteella Suomen valintadelegaatio valitsee haastateltavat ja henkilökohtaisten haastattelujen perusteella tekee valinnat.

Valintakriteerit. Keskeiset valintakriteerit ovat pakolaistaustan vahvuus ja arvio mahdollisuuksista kotoutua suomalaiseen yhteiskuntaan. Erityisesti otetaan huomioon lasten tarpeet. Tarvittaessa vastaanotetaan myös vammaisia, lääketieteellistä hoitoa tarvitsevia ja muista humanitaarisista syistä sijoittamista tarvitsevia pakolaisia. Tämä edellyttää myös koko ryhmän kannalta potentiaalisten tukihenkilöiden valitsemista. Haastattelujen jälkeen valintadelegaatio pyytää vielä lausunnon Suomen suojelupoliisilta, joka arvioi turvallisuusnäkökohdat.

Lopullinen päätös. Lopulta Suomen ulkomaalaisvirasto myöntää oleskeluluvat ja tiedottaa päätöksistä UNHCR:lle, joka tiedottaa edelleen asianomaisille pakolaisille. Muutoksenhakumahdollisuutta ei ole. Uusintakäsittely on mahdollista vain, jos pakolaisen taustasta löytyy uutta, painavaa tietoa tai hänen terveydentilassaan tapahtuu merkittäviä muutoksia.

2.3. Perheenyhdistäminen

Lähiomaiset. Suomessa asuva pakolainen voi saada lähiomaisensa Suomeen perheenyhdistämisen perusteella. Lähiomaiseksi katsotaan aviopuoliso ja avopuoliso (jos avoliitto on kestänyt yli vuoden) sekä alle 18-vuotiaat naimattomat lapset (mukaan lukien adoptiolapset). Alle 18-vuotias naimaton henkilö voi saada Suomeen myös vanhempansa

ja alle 18-vuotiaat naimattomat sisaruksensa. Suomen valtio kustantaa perheenjäsenen matkan Suomeen ja tulija on oikeutettu pakolaisten vastaanottopalveluihin. Kuitenkaan puoliso, jonka kanssa on avioituttu vasta Suomeen saapumisen jälkeen, ei kuulu perheenyhdistämisen piiriin.

Hakumenettely. Ulkomailla oleskeleva perheenjäsen jättää perheenyhdistämishakemuksen Suomen ulkomaanedustustoon. Edustusto toimittaa asiakirjat Suomeen ulkomaalaisvirastolle. Suomessa asuvilta perheenjäseniltä ja kunnan sosiaaliviranomaisilta pyydetään lausunto. Sen jälkeen ulkomaalaisvirasto antaa lausuntonsa ulkomaanedustustolle, joka tekee oleskelulupapäätöksen. Myös sinä voit hakea perheenyhdistämistä Suomesta. Tällöin hakemus jätetään paikallispoliisille ja oleskelulupapäätöksen tekee ulkomaalaisvirasto.

Lisätietoja maailman pakolaistilanteesta ja Suomen pakolaispolitiikasta löydät osoitteista:

<http://www.unhcr.ch/>

<http://www.mol.fi/migration/>

<http://www.uvi.fi/>

2.4. Kiintiöpakolaisten sijoittaminen kuntiin

Kunta. Suomessa pakolaiset sijoitetaan kuntiin, jotka ovat tehneet valtion kanssa sopimuksen pakolaisten vastaanotosta. Suomessa on 452 kuntaa, joista 136 otti vastaan pakolaisia vuosina 1991-2000. Kunnat sijaitsevat eri puolilla Suomea ja ne ovat eri kokoisia. Osa kunnista on kaupunkeja, osa maalaiskuntia. Kaikissa kunnissa on samat peruspalvelut kuten koulu-, terveydenhuolto- ja sosiaalipalvelut. Päätös siitä, mihin kuntaan muutat asumaan, tehdään jo ennen matkaasi Suomeen.

Pakolaisyhteisö. Pakolaiset pyritään sijoittamaan kuntiin niin, että heistä muodostuisi toimivia yhteisöjä, jotka pystyvät säilyttämään omaa kulttuuriaan ja auttamaan toisiaan uuteen kulttuuriin sopeutumisessa. Jos sinulla on sukulaisia tai ystäviä Suomessa, sinulle pyritään löytämään asunto samasta kunnasta tai mahdollisimman läheltä heitä. Jokaiselle paikkakunnalle pyritään myös sijoittamaan ns. resurssihenkilöitä, jotka mm. pidemmän koulutuksensa, kielitaitonsa ja henkilökohtaisten vahvuksiensa avulla voisivat toimia muun ryhmän tukena.

Matkavalmistelut. Valintadelegaatio toimittaa Suomeen tulevien pakolaisten henkilötiedot kunnille, jotta niissä voidaan ryhtyä järjestämään asuntoja, kouluja, suomen tai ruotsin kielen kursseja, lasten päivähoitopaikkoja ja terveydenhuoltoa. Usein kunnat palkkaavat myös työntekijän, joka on sinun ja muiden pakolaisten tukena alkuvaiheessa. Näiden valmistelujen jälkeen kunta pyytää viranomaisia ja Kansainvälistä siirtolaisuusjärjestöä eli IOM:ää järjestämään lennot. IOM hoitaa yhteistyössä UNHCR:n kanssa käytännön matkajärjestelyt. Ne hankkivat matkustusasiakirjat Suomen ulkomaan lähetystöstä, varaavat lentoliput Suomeen ja järjestävät kuljetukset lentokentälle.

Tietoja uudesta kotikunnastasi voit etsiä internetistä. Esimerkiksi jos kotikuntasi olisi Vaasa, internet-osoite olisi <http://www.vaasa.fi/>

2.5. Suomeen saapuminen

Lentoasema. Sinä ja muut pakolaiset saavutte Suomessa ensin Helsinki-Vantaan lentoasemalle, jossa Suomen Punaisen Ristin työntekijä ja vapaaehtoistyöntekijät sekä tulkki ovat teitä vastassa. He auttavat teitä ensin maahantulomuodollisuuksissa. Sen jälkeen he ohjaavat teidät joko jatkolennolle tai bussiin. Lentoasemalla rajavartiosto tekee maahanmuuttorekisteröinnin ennen mahdollista jatkolentoa, jos on aikaa. Muuten rekisteröinti tehdään seuraavana päivänä kotikunnan poliisiasemalla.

Pakolaistyöntekijä. Jos sinun tuleva kotikuntasi on Etelä-Suomessa, kunnan pakolaistyöntekijä on vastassa jo Helsinki-Vantaan lentoasemalla, josta jatkatte bussilla kotiisi. Jos tuleva kotikuntasi on muualla Suomessa, pakolaistyöntekijä on sinua vastassa varsinaisella määränpääkentällä. Jos lentokone saapuu Suomeen myöhään illalla eikä jatkolentoa ole saatavilla saman vuorokauden sisällä, SPR järjestää yön yli majoituksen Helsingissä.

Kotiin. Kun saavutte asuntoon, pakolaistyöntekijä antaa ensi ohjeet muun muassa laitteiden käytöstä. Asunnossa on lämmitys, sähkö ja vesi. Sinne on hankittu myös ruokatarvikkeita ja joitakin peruskalusteita. Pakolaistyöntekijä kertoo ensimmäisten päivien ohjelmasta ja sopii seuraavasta tapaamisesta. Yleensä ensimmäisenä päivänä voitte levätä pitkän matkan rasituksista ja pakolaistyöntekijä tulee käymään vasta seuraavana päivänä uudestaan.

Ensimmäinen viikko. Lähipäivien ohjelmassa on mm. asiointia ruokakaupassa ja opastusta rahankäytössä. Tutustutte lähiympäristöön, karttaan, puhelimeen, postiin, pankkiin ja liikenteeseen. Ohjelmassa on myös kuntaan rekisteröityminen, sosiaalityöntekijän tapaaminen, taloudellisen tilanteen selvittäminen ja lapsilisähakemuksen täyttäminen. Varaatte myös ajan terveystarkastukseen ja selvitätte sekä lasten koulu- ja päivähoitomahdollisuudet.

3. ELÄMINEN SUOMESSA

3.1. Asuminen

KUINKA SUOMESSA ASUTAAN?

Monella suomalaisella on oma talo. Muita yleisiä asumismuotoja ovat kerros- ja rivitaloasunnot.

Uusi asuntosi on todennäköisesti vuokra-asunto kerrostalossa.

Asunnossa on yksi tai useampia huoneita perheesi koosta riippuen sekä keittiö ja kylpyhuone.

Kerrostalossa on tietyt järjestyssäännöt, joita on tärkeätä noudattaa, jotta ei tule turhia ongelmia naapureiden kanssa. Esimerkiksi kerrostaloissa pitää noudattaa hiljaisuutta on klo 22.00-7.00.

Usein kerrostalojen pihalla on lasten leikkipaikka ja yleensä muutkin harrastusmahdollisuudet ovat asuinalueiden lähellä.

Asunto. Kunta järjestää pakolaisille ensimmäisen vakituisen asunnon. Se on yleensä vuokra-asunto kerrostalossa. Asuntojen koko vaihtelee perheen koon mukaan. Kaikissa asunnoissa on keittiö tai keittokomero, huone tai useampia huoneita sekä suihku ja wc. Kylmää ja lämmintä vettä on saatavilla, vesijohtovesi on juomakelpoista. Asunnoissa on myös sähkö ja keskuslämmitys. Keittiössä on liesi, uuni, jääkaappi ja tiskipöytä. Huoneistossa on lain mukaan oltava myös palovaroitin. Puhelinta, televisiota ja internet-yhteyttä asunnoissa ei ole, vaan ne on itse hankittava ja maksettava.

Taloyhtiö. Talon asukkailla on myös yhteisiä tiloja, joita he voivat käyttää sääntöjen mukaan. Jokaisessa kunnassa on yleiset järjestyssäännöt ja jokaisessa talossa talon säännöt. Jätteet kannattaa lajitella ja ne täytyy viedä pussissa ulos niille varattuihin astioihin. On hyvä ottaa selvää, mihin voi viedä talous-, paperi-, lasi- ja metallijätteet sekä myrkylliset aineet. Pesutupa ja saunaan on syytä varata vuoro etukäteen. Mattoja ja vuodevaatteita saa tomuttaa pihatelineessä vain tiettyinä aikoina. Pyörävarastossa säilytetään pyöriä ja lastenrattaita. Mitään omia tavaroita ei voi säilyttää rappukäytävässä. Omassa kellari- tai vinttikomerossa sen sijaan voi säilyttää tavaroita, joita ei kotona tarvitse.

Piha. Ulkona lapsilla on leikkipaikka, jossa useimmiten on ainakin keinu, hiekkalaatikko ja kiipeilytelineitä. Jokainen perhe huolehtii lastensa leluista leikin jälkeen. Jos kuitenkin jonkun leluja on unohtunut pihalle, niitä eivät toiset voi ottaa ja viedä kotiinsa. Lasten leikkipaikalla naapurit usein tutustuvat toisiinsa. Talossa järjestetään keväisin ja syksyisin pihatalkoita, joissa siivotaan yhteisiä tiloja ja pihaa sekä kunnostetaan istutuksia. Talkoot ovat myös mainio tilaisuus tutustua naapureihin ja päästä yhteisön jäseneksi.

Kodinhoito. Jokainen asukas on itse vastuussa kotinsa siisteydestä ja kunnosta. Liettä tai uunia ei saa käyttää asunnon lämmittämiseen. Jääkaappi ja pakastin on määräajoin sulatettava. Näin voi säästää sähköä ja siten pienentää omaa sähkölaskua. Asukkaan täytyy pitää huolta, ettei tiskialtaaseen eikä wc-pönttöön joudu mitään, mikä voisi tukkia ne. Huoneet voi tuulettaa avaamalla kaikki ikkunat kerralla vähäksi aikaa. Rappukäytävään ei saa tuulettaa. Monessa asunnossa on oma parveke, mutta sillä ei saa tomuttaa eikä myöskään grillata. Jos asunnossa on jotain korjattavaa, kannattaa ottaa heti yhteyttä huoltomieheen tai muuhun taloyhtiön edustajaan. Omatoimisesti asuntoja ei saa remontoida.

Hiljaisuus. Suomalaiset luultavasti pitävät hiljaisuudesta enemmän kuin maailman muut kansat. Suomalaiset kunnioittavat toisia ihmisiä siten, etteivät häiritse heitä. Jos yhteisissä tiloissa tai parvekkeella meluaa, monet suomalaiset kokevat sen kotirauhan häiritsemisenä. Talossa on arkisin 22.00 - 07.00 ja viikonloppuisin 23.00 - 08.00 hiljaisuus, jolloin vältetään kovalla äänellä puhumista, soittamista tai muuta melua. Hiljaisuusaikana annetaan naapureille yörauha. Valvominen tekee asukkaat vihaisiksi sitä kohtaan, joka jatkuvasti häiritsee. Jos haluaa pitää juhlat kotonaan, on kohteliasta ilmoittaa juhlien kesto etukäteen naapureille.

Vuokrasopimus. Asunnon vuokraaja tekee kirjallisen vuokrasopimuksen asunnon omistajan kanssa. Sopimuksessa määritellään vuokran suuruus, vuokranmaksutapa, vuokrasuhteen kesto ja sopimuksen irtisanomisaika. Vuokra maksetaan pankin välityksellä etukäteen kuukauden alussa. Vesimaksu yleensä sisältyy vuokraan, mutta sähkö- ja puhelinlaskut eivät. Ne maksetaan erikseen sähkö- ja puhelinyhtiölle.

Vikailmoituskaavake. Vuokratalojen hoidosta ja kunnossapidosta vastaa huoltoyhtiö. Kun muutat uuteen asuntoon, kannattaa ensin täyttää vikailmoituskaavake. Sen saa huoltoyhtiöstä. Jos et täytä kaavaketta, pahimmassa tapauksessa voit joutua maksamaan edellisen asukkaan asunnolle aiheuttamat vahingot. Useissa kiinteistöyhtiöissä on käytäntö, että asukkaat maksavat vain itse aiheuttamansa vahingot. Yhtiö korjaa ja maksaa tavallisesta kulumisesta aiheutuvat vahingot.

Häätö. Jos vuokralainen ei maksa vuokraa ajallaan tai viettää häiritsevää elämää, vuokranantaja voi irtisanoa vuokrasuhteen. Tällöin vuokralaisen on muutettava pois asunnosta. Vuokrasopimus voidaan purkaa nopeastikin, jos vuokra on maksamatta kolmelta kuukaudelta. Jos vuokralainen haluaa irtisanoa sopimuksen, hänen täytyy ilmoittaa siitä vuokranantajalle kuukausi etukäteen. Asuntoa vaihdettaessa on myös aina tehtävä kirjallinen muuttoilmoitus maistraatille.

Talotoimikunta. Yleensä jokaisessa talossa on toimikunta, joka on yhteydessä taloyhtiön hallitukseen ja vie eteenpäin asukkaiden kannanottoja ja toiveita. Jokaisen asukkaan kannattaa osallistua asukaskokouksiin. Siellä voi tulla valituksi toimikuntaan ja päästä sitä kautta vaikuttamaan oman talonsa asioihin. Jos asumisessa ilmenee hankaluuksia, asiasta voi kertoa talotoimikunnalle.

3.2. Ostosten tekeminen

Raha. Vuoden 2002 alusta Suomen rahayksikkö on euro kuten 11 muussakin Euroopan maassa: Saksassa, Ranskassa, Italiassa, Espanjassa, Portugalissa, Kreikassa, Irlannissa, Hollannissa, Belgiassa, Luxemburgissa ja Itävallassa. Yksi euro on 100 senttiä. Ennen euroa Suomen rahayksikkö oli markka. Siirtymävaiheessa hintoja voidaan ilmaista sekä euroina (€) että markkoina (mk). Maksuvälineinä käytetään käteisen rahan lisäksi myös pankki- ja luottokortteja.

Kaupat. Ruokakaupat ovat tavallisesti avoinna maanantaista perjantaihin kello 9-21 ja lauantaina kello 9-18. Jotkut kaupat ovat avoinna myös sunnuntaisin. Kioskit ovat yleensä auki joka päivä noin 9-21. Kaupat ovat suuria tavarataloja ja kauppakeskuksia tai pienempiä päivittäistavarakauppoja ja erikoisliikkeitä. Useimmat kaupat ovat valintamyymälöitä, joissa on itsepalvelu ja hinnat on merkitty tuotteisiin. Hinnat sisältävät 17-22 % arvonlisäveron. Ruokakaupassa myös hedelmät ja vihannekset valitaan itse, pakataan muovipussiin ja nostetaan itsepalveluväylälle, joka ilmoittaa tavarain painon ja hinnan. Asiakas kerää ostoksensa koriin tai kärryihin ja maksaa ne kassalla. Ostokset voi maksaa käteisellä tai pankki- tai luottokortilla. Kassalla myyjä antaa asiakkaalle kuitin.

Tinkiminen. Kaupankäynti on helppoa ja tehokasta, mutta ei välttämättä kovin hauskaa eikä sosiaalista. Asiakas voi tehdä päivän ostoksensa sanomatta muuta kuin ”hyvää päivää”, ”kiitos” ja ”näkemisiin”. Toki myyjältä voi kysyä, jos esimerkiksi ei löydä etsimäänsä tuotetta. Tinkiminen tai palvelurahan maksaminen eivät ole yleisiä käytäntöjä Suomessa.

Hinnat. Suomen hintataso voi olla yllättävän korkea. Tässä on hintaesimerkkejä vuodelta 2001. Voit verrata niitä keskituntipalkkaan, joka oli esimerkiksi teollisuusompelijalla 9,07 ja bussinkuljettajalla 10,17 €.

Appelsiini, 1 kg	1,23
Banaani, 1 kg	1,53
Erikoisvehnäjauhot, 2 kg	1,23
Kananmunat, 1 kg	2,21
Kevytmaito, 1 l	0,62
Pitkäjyväriisi, 1 kg	2,45
Reikäleipä, 1 kg	2,60
Porsaankyljys, 1 kg	6,03
Naudan jauheliha, 1 kg	5,49
Peruna, 1 kg	0,51
Tomaatti, 1 kg	3,45
Bensiini, 1 l	1,11
Savukkeet, 20 kpl	3,78
Ulkomaanpuhelu, esim. Iraniin, 1 min	1,68

Alennukset. Tavaroiden hinnat voivat vaihdella eri liikkeissä ja eri päivinä. Useimmissa kaupoissa on ajoittain alennuksia ja tarjouksia. Niissä alennus ilmoitetaan prosentteina normaali hinnasta, esimerkiksi: - 30 %. Kirpputoreilta ja kierrätyskeskuksista voi löytää käytettyjä mutta hyväkuntoisia ja halpoja tavaroita. Monissa kaupoissa, esimerkiksi kodinkoneliikkeissä tuotteita voi ostaa osamaksulla ja se tuntuukin aluksi houkuttelevalta. Osamaksuostokset tulevat kuitenkin aikaa myöten kalliiksi, koska niistä on maksettava korkea korko pitkän aikaa. Myös luottokorttiostoksista joutuu maksamaan korkoa. Vertailemalla hintoja ja tekemällä vain harkittuja ostoksia säästät rahaa.

Pankki. Rahojen säilyttäminen pankkitilillä on turvallista. Kunnan pakolaistyöntekijät opastavat tilin avaamisessa. Tili on yleensä henkilökohtainen eli vaimolla ja miehellä on omat tilinsä ja tilinumeronsa. Suomessa palkat samoin kuin yhteiskunnan avustukset maksetaan saajan tilille. Tilinomistaja siirtää rahaa omalta tililtään toiselle esimerkiksi maksaessaan vuokraa, sähkö-, puhelin- tai muuta laskua. Tilinomistaja voi nostaa rahaa tililtään asioimalla pankissa tai ottamalla seteleitä pankkikortilla automaattista. Myös laskuja voi maksaa pankkiautomaatilla. Pankissa asiointista joutuu usein maksamaan palkkion, mutta pankkiautomaatin käyttö on tavallisesti maksutonta.

3.3. Liikenne ja viestintä

Ajokortti. Moottoriajoneuvon tiellä kuljettamiseen tarvitaan ajokortti. Ajokortin saamiseksi on osallistuttava autokoulun teoria- ja ajotunneille. Ulkomaisen ajokortin kelpoisuudesta ja mahdollisesta vaihtamisesta suomalaiseen on syytä puhua paikallisen poliisin kanssa (<http://www.poliisi.fi/>). Ajokortin ja auton hankkiminen ja omalla autolla ajaminen on kallista. Myös taksilla ajaminen on kallista, esimerkiksi 5 kilometrin matka maksaa noin 10

Julkinen liikenne. Polkupyörä ja julkinen liikenne ovat edullisempia vaihtoehtoja kuin taksi tai oma auto. Suomessa on hyvä bussi- ja junaliikenneverkosto. Suurissa kaupungeissa myös paikallisliikenne toimii hyvin. Jokaisesta kaupungista on saatavilla ilmaiseksi tarkka kartta, josta näkyy kadut, bussireitit ja pysäkit. Bussit kulkevat täsmällisesti minuuttiaikataulujen mukaan. Aikatauluja saa busseista, bussiasemilta ja internetistä. Matkalippuja voi ostaa etukäteen kioskeista, asemilta tai suoraan busseista. Yhden

matkan lippu maksaa noin 1,5-2 euroa. Hinta vaihtelee eri paikkakunnilla. Jos matkustat lähes päivittäin, esimerkiksi työhön tai kouluun, sinun kannattaa hankkia kuukausilippu. Jos et ole tottunut lukemaan karttaa ja aikatauluja, sinun kannattaa opetella ne taidot mahdollisimman pian.

Posti. Suomen postilaitos on luotettava. Kevyt posti kuten kirjeet, postikortit ja lehdet jaetaan koteihin maanantaista perjantaihin. Jos sinulle on tulossa paketti, saat kotiisi ilmoituksen, mistä postitoimistosta voit noutaa sen. Kun itse lähetät postia, nimi ja osoite on syytä kirjoittaa selkeästi: ylimmälle riville kirjoitetaan vastaanottajan nimi, seuraavalle riville katuosoite eli katu, talon numero, porras ja asunnon numero, seuraavalle riville postinumero ja postitoimipaikka. Postimerkkejä voi ostaa kaikista postitoimistoista ja monista kioskeista.

Nimi ja osoite: Matti Meikäläinen
Kaivokatu 7 B 16
54321 Kauppala

Puhelin. Suomessa on vielä käytössä yleisöpuhelimia, jotka toimivat kolikoilla tai puhelinkorteilla. Omat koti- ja matkapuhelimet ovat Suomessa hyvin yleisiä. Useammalla kuin kolmella neljästä on kännykkä. Hankkiessasi puhelimen sinun täytyy tehdä sopimus puhelinyhtiön kanssa. Jo ennen hankintaa sinun kannattaa vertailla kustannuksia. Eri tyyppisillä puhelimilla on eri liittymis-, perus- ja käyttömaksunsa. Käyttömaksu riippuu puheajan pituudesta ja myös ajankohdasta. Yleensä illalla ja viikonloppuna puhelut ovat halvempia. On tärkeitä muistaa, että ulkomaanpuhelut ovat kalliita.

Internet. Puhelinyhtiöiltä voit ostaa internet-yhteyden kotiisi, mikä edellyttää myös tietokoneen hankintaa. Toisaalta kunnallisissa yleisissä kirjastoissa voit käyttää internetiä ilmaiseksi. Korkeaan teknologiaan perustuvien maiden kuten Suomen talous on yhä enemmän riippuvainen tehokkaasta tiedonsiirrosta. Suomessa myös monet yksityiset ihmiset ylläpitävät ihmissuhteitaan teknisten laitteiden välityksellä.

Yleinen hätänumero on 112, johon voit soittaa, jos tarvitset palokuntaa, ambulanssia tai poliisia. Poliisille voit soittaa myös numeroon 10022. Nämä numerot kannattaa laittaa muistiin lompakkoon ja näkyviin puhelimen lähetyville. Soittaessasi hätänumeroon kerro ensin, mitä on tapahtunut ja missä. Vastaa hätäkeskuksen esittämiin kysymyksiin ja toimi sen antamien ohjeiden mukaan. Lopeta puhelu vasta, kun saat luvan.

Televisio. Suomen televisiossa on neljä kotimaan kanavaa. Lisäksi lukuisat ulkomaiset kanavat näkyvät riippuen taloyhtiöstä ja antennista. Television katselua varten tarvitset televisioluvan, joka hankitaan postista. Televisiomaksu on 165 vuodessa riippumatta siitä, mitä kanavia katsot ja kuinka paljon. Televisiomaksun tarkastajat tekevät yllätyskäyntejä koteihin, joten televisiomaksu kannattaa olla maksettuna.

Lehdistö. Suomessa ilmestyy kymmeniä tai satoja sanoma- ja aikakauslehtiä. Lehdet ovat enimmäkseen poliittisesti riippumattomia. Toisaalta puolueet ja kansalaisjärjestöt saavat vapaasti julkaista myös mielipidelehtiä. Valtio ei kontrolloi eikä sensuroi niitä. Lehdissä ja yleensäkin mediassa ei tyrkytetä vain yhtä oikeaa totuutta, vaan annetaan tilaa keskustelulle. Televisiosta, radiosta, lehdistä ja internetistä on tullut osa suomalaisten arkipäivää. Suomalaiset kuluttavat aikaansa median parissa monta tuntia vuorokaudessa, joko hankkiakseen tietoa tai viihteen vuoksi.

Kirjasto. Suomessa on korkeatasoinen julkinen kirjastolaitos. Jokaisessa kunnassa on kirjasto, josta voit maksutta lainata kirjoja, äänitteitä ja videoita kotiin noin kahdeksi viikoksi. Vain jos niiden palautus viivästyy, joudut maksamaan viivästysmaksun. Lainaamiseen tarvitset kirjastokortin, jonka saat kirjastosta. Kirjastoissa voit myös lukea suomalaisia ja ulkomaisia lehtiä, kuunnella musiikkia ja käyttää internetiä. Kirjastojen yhteydessä on usein myös monenlaista kulttuuritoimintaa kuten näyttelyitä, musiikkiesityksiä, teatteria ja keskustelutilaisuuksia.

MITÄ TEEN JOS SYTTYY TULIPALO TAI SATTUU ONNETTOMUUS?

Suomessa yleinen hätänumero on 112

Samasta numerosta voit hälyttää palokunnan, ambulanssin ja poliisin

Kun soitat numeroon, ensin:

- 1) kerro nimesi ja mistä soitat*
- 2) kerro rauhallisesti mitä on tapahtunut ja missä*
- 3) vastaa kysymyksiin*
- 4) lopeta puhelu vasta kun saat luvan*

Toimi hälytyskeskuksen antamien ohjeiden mukaisesti

3.4. Terveyspalvelut

Suomessa on kattava ja hyvätasoinen julkinen terveydenhuolto. Kunta vastaa terveyspalveluista alueellaan. Jokaisella kuntalaisella on oikeus terveyspalveluihin, joita ovat mm. terveysneuvonta, sairaanhoito, kuntoutus, mielenterveyspalvelut, sairaankuljetus, hammashoito rajoituksin sekä kouluterveydenhuolto. Palvelut ovat potilaille maksuttomia tai edullisia, sillä ne kustannetaan suurimmaksi osaksi verovaroin. Suomessa on myös yksityisiä lääkäreitä ja sairaaloita, mutta niissä hoito on kalliimpaa.

Terveystarkastus. Pakolaiset ovat palvelujen suhteen samassa asemassa muiden kuntalaisten kanssa. Pakolaisille järjestetään maahantulovaiheessa terveystarkastus. Sen yhteydessä annetaan myös terveysneuvontaa ja tiedotetaan terveyspalveluista. Hammashuollossa pakolaiset ovat oikeutettuja perusteelliseen alkuhoitoon.

Terveyskeskus. Kunnalliset terveyskeskukset järjestävät perusterveydenhuollon. Niissä työskentelee yleislääkäreitä, jotka voivat tarvittaessa antaa lähetteen sairaalaan erikoislääkärin hoitoon. Kiireellisissä tapauksissa potilas otetaan sairaalaan myös ilman lähetettä. Yleensä terveyskeskukseen on varattava aika, muuten joutuu varautumaan jonottamiseen. Potilaan mahdollisuudet valita hoitava lääkäri vaihtelevat kunnasta ja terveyskeskuksesta toiseen. Lääkäri voi olla nainen tai mies riippumatta siitä, kumpaa sukupuolta potilas on. Ajanvarauksen yhteydessä voi kuitenkin esittää toivomuksen, kenelle lääkärille haluaa.

Apteekki. Lääkkeitä myydään apteekeissa. Joitakin lääkkeitä voi ostaa ilman lääkärin kirjoittamaa reseptiä, mutta osaan tarvitaan aina resepti.

Neurolat. Raskaana olevat naiset käyvät Suomessa säännöllisesti äitiysneuvolassa terveydenhoitajan tai lääkärin vastaanotolla. Neuvolassa seurataan sikiön kehitystä ja äidin vointia ja annetaan neuvoja liikunnasta ja ruokavaliosta. Myös isä voi osallistua äitiysneuvolan synnytysvalmennukseen ja olla mukana synnytyksessä äidin tukena. Lapsi syntyy yleensä asuinkunnan sairaalassa synnytysosastolla. Kun vauva on syntynyt, lapsen kehitystä seurataan lastenneuvolassa. Neuvolassa annetaan vanhemmille neuvoja ja lapset saavat tarpeelliset rokotukset. Kun lapsi täyttää seitsemän vuotta, hän siirtyy lastenneuvolasta kouluterveydenhuollon piiriin.

Mielenterveys. Kuntien mielenterveystoimistot palvelevat kunnassa asuvia pakolaisia kuten muitakin kuntalaisia. Monella pakolaisella on sisällään kipeitä kokemuksia ja muistoja. Myös uuden elämän aloittaminen oudossa maassa tuntuu ainakin ajoittain stressaavalta, ahdistavalta ja ehkä pelottavalta ja masentavaltakin. Välillä voi tuntua siltä, että pää menee sekaisin ja toimintakyky katoaa tai että elämä tuntuu toivottoman raskaalta. Silloin on tärkeää saada puhua elämästä ystävän, terveyskeskuslääkärin tai mielenterveystoimiston psykologin kanssa.

Ulkomaalaisten kriisikeskus toimii Helsingissä. Se palvelee kaikkia Suomessa asuvia maahanmuuttajia ja heidän perheitään mielenterveydellisissä ja sosiaalisissa ongelmissa. Helsingissä toimii myös kidutettujen kuntoutuskeskus, jossa kidutetuksi joutuneet pakolaiset saavat hoitoa. Nämä palvelut ovat maksuttomia. Aika on varattava etukäteen puhelimitse. Voit pyytää myös sosiaalityöntekijää varaamaan sinulle ajan.

Ulkomaalaisten kriisikeskus
Simonkatu 12 B 18
00100 Helsinki
puhelin (09) 685 2828

Kidutettujen kuntoutuskeskus
Munkkisaarencatu 16, 4. krs
00150 Helsinki
puhelin (09)7750 7584

Tulkin käyttö. Suomessa joudut monta kertaa tilanteisiin, joissa sinulla ja keskustelukumppanillasi ei ole yhteistä kieltä. Suomeen tullessasi et varmaankaan osaa monta sanaa suomea etkä ruotsia. Joitakin asioita saat viestittyä eleillä ja ilmeillä, mutta on myös tilanteita, joissa tarvitset tulkkia. Maahanmuuttajille on järjestetty tulkkipalveluja. Maksutonta tulkkausta voit yleensä saada, kun asioit viranomaisten kanssa etkä vielä selviydy suomen tai ruotsin kielellä. Jos tarvitset tulkin, ilmoita siitä aina riittävän ajoissa viranomaiselle. Vain viranomainen voi tilata virallisen tulkin ja silloin tulkin käyttö on sinulle ilmaista. Tulkin tehtävä on pelkästään tulkata eli välittää sanomaa kieleltä toiselle. Tulkillä on aina vaitiolovelvollisuus.

3.5. Taloudelliset tuet

Suomessa aikuiset ihmiset elättävät itsensä ja perheensä työnteolla. On kuitenkin tilanteita, jolloin ihminen ei voi käydä työssä, esimerkiksi vanhuuden, sairauden, vamman, työttömyyden, lastenhoidon tai opiskelun takia. Tällöin yhteiskunta voi antaa ihmisille

taloudellista tukea. Tuen saamiseksi on aina tehtävä kirjallinen hakemus, joka on allekirjoitettava. Tuet maksaa Kansaneläkelaitos eli lyhyesti Kela.

Tässä mainitaan lyhyesti ja pääpiirtein tärkeimpiä tukimuotoja: **Sairausvakuutus** korvaa potilaalle osan lääkkeistä ja lääkärinpalkkioista. **Sairauspäiväraha** korvaa osan sairauden vuoksi menetetyistä palkasta. Odottavalle äidille maksetaan **äitiysrahaa** 105 arkipäivän ajan. Tukea aletaan maksaa noin kuukautta ennen vauvan laskettua syntymäaikaa. **Vanhempainrahaa** maksetaan äitiysrahan päätyttyä 158 arkipäivältä. **Lapsilisää** maksetaan lapsen vanhemmille jokaisesta Suomessa asuvasta alle 17-vuotiaasta lapsesta. **Lasten kotihoidon tukea** voi saada, jos perheessä on alle 3-vuotias lapsi. Vanhusten toimeentulo on turvattu **eläkkeillä**. Yleinen eläkeikä on 65 vuotta. **Opintotukea** myönnetään peruskoulun jälkeen lukiossa, kansanopistossa, ammatillisessa oppilaitoksessa, korkeakoulussa ja yliopistossa opiskelua varten. Opiskelija voi myös saada pankista valtion takaamaa **opintolainaa**. Työtön työnhakija, joka on ilmoittautunut työvoimatoimistoon, voi saada **työttömyyskorvausta**. Pienituloiset henkilöt voivat saada asumismenojensa alentamiseksi **asumistukea**. Viimeinen vaihtoehto on **toimeentulotuki**, jota maksetaan, jos henkilön tulot tai omaisuus eivät riitä välttämättömiin menoihin. Pakolaisille toimeentulotuki maksetaan **kotoutumistukena**, kun hän toteuttaa kotoutumissuunnitelmaansa. Kunnan sosiaalitoimisto antaa tietoja etuuksista, niiden määristä ja myöntämisperusteista sekä neuvoo hakemusten täyttämässä.

Kela-kortti on sairausvakuutuskortti. Sitä tarvitaan kun asioidaan terveyskeskuksessa, apteekissa tai Kelan paikallistoimistossa. Kuvattoman Kela-kortin saa jokainen Suomessa pysyvästi asuva maksutta Kelasta. Kela-kortin voi aina vaihtaa maksulliseen kuvalliseen korttiin. Tällöin kortti toimii myös henkilötodistuksena esimerkiksi pankeissa ja posteissa.

Lisätietoja Kelan palveluista löydät myös osoitteesta <http://www.kela.fi/>.

3.6. Lasten päivähoito

Päiväkoti. Suomessa usein perheen molemmat vanhemmat käyvät työssä kodin ulkopuolella. On myös tavallista, että aikuiset opiskelevat täyspäivätoimisesti. Siksi lasten päivähoito vaatii erityisjärjestelyjä. Asuinkunnalla on lain mukaan velvollisuus järjestää alle kouluikäisille lapsille päivähoito. Kunnan päivähoito on järjestetty joko päiväkodissa tai perhepäivähoidossa.

Kasvatustavoitteet. Vastuu lasten kasvatuksesta on vanhemmilla ja päivähoiton tavoitteena on tukea vanhempia siinä. Päivähoidossa pyritään tukemaan myös lapsen omaa kulttuuria ja äidinkieltä. Lapsen kehityksen kannalta on tärkeää, että hän oppii hyvin äidinkieltä ja sen avulla myös vanhempiensa kulttuurin. Kodin ja päiväkodin yhteistyöllä tuetaan lasten kehitystä kaksikielisyyteen ja monikulttuurista identiteettiä.

Toimintatavat. Päiväkodissa monia taitoja opitaan leikkimällä, laulamalla, liikkumalla, askartelemalla, tekemällä yhdessä. Lapsi oppii ottamaan muut huomioon ja toimimaan ryhmässä. Hän saa ystäviä, tutustuu suomalaiseen elämäntapaan ja oppii kieltä. Päiväkodista on myös helpompi siirtyä kouluun, kun lapsi on 7-vuotias.

Kodin ja päiväkodin yhteistyö. Päivähoidon aloittamisen ajankohta riippuu perheen tilanteesta ja päätöksestä. Siirtyminen kotoa päiväkotiin on lapsen elämässä suuri muutos.

On hyvä jos vanhemmat voivat viettää ainakin muutaman ensimmäisen päivän lasten kanssa päiväkodissa. Myöhemminkin on toivottavaa, että vanhemmat pitävät aktiivisesti yhteyttä päiväkotiin, esimerkiksi aina kun päiväkodin toimintatavat tuntuvat oudoilta oman kulttuurin näkökulmasta. Päiväkodin työntekijät mielellään esittelevät päiväkodin toimintaa. He haluavat myös tietää, millaisia odotuksia ja toiveita lasten vanhemmilla on. Keskusteluihin voi pyytää myös tulkin, kun se tuntuu välttämättömältä.

3.7. Peruskoulu

PÄÄSEVÄTKÖ LAPSEMME KOULUUN?

Suomessa on oppivelvollisuus ja jokaisen alle 16-vuotiaan lapsen on käytävä koulua

Pakolaisilla on koulutuksen suhteen täysin samat oikeudet kuin suomalaisillakin

Koulutus on Suomessa lähes maksuton aina yliopistotasolle asti

Kouluissa opetetaan suomen kielellä ja käytetään latinalaisia aakkosia. Ennen kuin lapsesi pääsevät normaaliin luokkaan, heille järjestetään valmistavaa opetusta, jossa opetetaan suomen kielen ohella myös latinalaiset aakkoset.

Suomalainen yhteiskunta antaa mahdollisuuden jokaiselle, joka haluaa opiskella, jatkaa opintojaan niin pitkälle kuin haluaa. Sen takaavat opintotuki sekä muut valtion tuet opiskelijoille.

Oppivelvollisuus. Kaikilla Suomessa pysyvästi asuvilla lapsilla on oikeus ja velvollisuus käydä peruskoulua yhdeksän vuotta. Lapset aloittavat koulun syyslukukauden alussa yleensä sinä vuonna, jona lapsi täyttää seitsemän vuotta. Useimmiten lapset käyvät kotia lähinnä olevassa koulussa. Peruskoulussa koulupäivä kestää 3 – 6 tuntia, lauantaisin ja sunnuntaisin koulu on kiinni. Oppikirjat, koulutarvikkeet ja ruokailu ovat peruskoululaisille maksuttomia. Koulureppu läksykirjoja varten on kuitenkin itse hankittava.

Kouluikäiset eli 7 – 16 -vuotiaat maahanmuuttajat aloittavat koulun mahdollisimman pian Suomeen saapumisen jälkeen. Joissakin kunnissa maahanmuuttajalapsille järjestetään aluksi valmistavaa opetusta omassa ryhmässään. Tarkoituksena on, että he opettelevat ensin suomen tai ruotsin kieltä ja suomalaisen järjestelmän mukaista koulunkäyntiä ja siirtyvät vasta sitten suomalaisille tasoaan vastaaville luokille. Joitakin aineita kuten musiikkia, kuvaamataitoa sekä liikuntaa voidaan opiskella koko ajan yhdessä suomalaislasten kanssa.

Kaksikielisyys. Peruskoulu luo edellytykset kaksikielisyydelle. Maahanmuuttajalapset oppivat suomea suomen kielen tunneilla ja myös muiden aineiden oppitunneilla, kun opetus tapahtuu suomeksi. Lapsi oppii suomea nopeasti myös suomenkieliseltä ystäväpiiriltään. On tärkeää, että koti ja koulu pitävät huolta siitä, että lapsi oppii hyvin myös äidinkieltänsä. Joissakin kunnissa oppilailla on mahdollisuus saada oman äidinkielen opetusta kaksi tuntia viikossa.

Peruskoulun jälkeen. Suomessa koulutusta arvostetaan paljon ja monissa ammateissa tarvitaan korkeatasoista koulutusta. Pelkkä peruskoulu ei yleensä riitä työn saamiseen, joten suurin osa nuorista jatkaa lukiossa tai ammatillisessa oppilaitoksessa. Tämänkin jälkeen monet opiskelevat lisää ammattikorkeakoulussa tai yliopistossa. Myös monet aikuiset täydentävät ammattitaitoaan opiskelemalla työn ohessa. Uuden oppiminen on elinikäistä.

Lisätietoja koulutuksesta löydät muun muassa osoitteesta <http://www.oph.fi/>

4. KOTOUTUMINEN

KOTOUTUMINEN –MITÄ SE ON?

Kotoutuminen tarkoittaa sitä, että sinä ja perheesi löydätte paikkanne suomalaisessa yhteiskunnassa.

Jokainen pakolainen tekee oman kotoutumissuunnitelman yhdessä sosiaalityöntekijän ja työvoimatoimiston virkailijan kanssa.

Kotoutuminen edellyttää, että opit suomen kielen, opit kuinka Suomen yhteiskunta toimii ja pystyt hoitamaan asiasi itsenäisesti.

Kotoutuminen vie aikaa ja onnistuu helpoimmin työn, koulutuksen ja ystäväsuhteiden kautta.

Ole rohkea ja oma-aloitteinen, niin kotoutumisesi on helpompaa.

4.1. Kotoutumissuunnitelma

Itsenäisyys ja tasavertaisuus. Kotoutumisen tavoitteena on, että alat selviytyä itsenäisesti Suomessa ja että sinusta tulee yhteiskunnan tasavertainen ja aktiivinen jäsen. Tämä vaatii sinulta ennen kaikkea, että opiskelet suomen tai ruotsin kieltä. Lisäksi sinun täytyy hankkia tietoa ja kokemusta suomalaisen yhteiskunnan toiminnasta, palveluista ja tavoista. Sinun täytyy myös hankkia itsellesi myös sellainen ammattitaito, että voit elättää itsesi ja perheesi. Kotoutuminen tarkoittaa myös sitä, että säilytät elävänä oman kielesi ja kulttuurisi ja että etsit uutta käyttöä aikaisemmille taidoillesi, opinnoillesi ja työkokemuksellesi.

Kotoutumissuunnitelma. Suomeen tulevalla aikuisella pakolaisella on oikeus kotoutumissuunnitelmaan. Kotoutuminen on monisäikeinen ja aikaa vievä prosessi, joka toteutuu yhteistyöllä. Se tarkoittaa, että sinä teet oman kotikunnan sosiaalityöntekijän ja työvoimaviranomaisen kanssa mahdollisimman realistisen suunnitelman niistä toimenpiteistä, jotka edistävät sinun ja perheesi kotoutumista. Tavallisesti suunnitelma tehdään kolmeksi vuodeksi. Sitä kuitenkin täsmennetään ja korjataan tarpeen tullen, esimerkiksi kaksi, kolme kertaa vuodessa.

Henkilökohtaisesti. Kotoutumisuunnitelman lähtökohtana on sinun elämäntilanteesi. Ikä, terveys, perhe, kielitaito, aikaisemmat opinnot, toiveet ja kiinnostuksen kohteet vaikuttavat siihen, millaista polkua sinun kotoutumisesi etenee. Suunnitelman toteutuminen riippuu toisaalta myös niistä mahdollisuuksista, joita asuinpaikkakunnallasi on. Esimerkiksi kielikurssien aloittaminen voi riippua siitä, saadaanko kurssille tarpeeksi opiskelijoita ja opettaja. Jos perheessä on lapsia, lasten päiväkotij- ja koulusuunnitelmat ovat osa aikuistenkin suunnitelmia.

Kotoutumiskoulutus. Sinun suunnitelmaasi kootaan ne toimenpiteet, jotka parhaiten auttavat sinua kiinnittymään suomalaiseen yhteiskuntaan. Kouluikäisten lasten kotoutumista on pääasiassa koulunkäynti. Aikuiset pakolaiset voivat osallistua noin vuoden kestävään kotoutumiskoulutukseen. Se sisältää suomen tai ruotsin kielen opintoja, yhteiskunta- ja kulttuuritietoutta sekä työharjoittelua ja muuta työelämään tutustumista. Luku- ja kirjoitustaidottomille järjestetään aluksi luku- ja kirjoitustaidon opetusta. Kotoutumiskoulutuksen jälkeen monet jatkavat opiskelua muualla, kuten ammatillisissa oppilaitoksissa tai yliopistoissa, jos oma pohjakoulutus ja kielitaito riittävät.

Muita toimintoja. Jos kotoutujalla on esimerkiksi fyysinen tai psyykinen vamma, kotoutuminen voi alkaa toimintakykyä kohentavasta kuntoutuksesta. Kotoutumissuunnitelma voi sisältää myös aktiivista toimintaa kansalaisjärjestöissä esimerkiksi kouluttajana, harrastusten ohjaajana tai tukihenkilönä. Se voi olla toimintaa lasten kieli- ja kulttuurikerhon vetäjänä tai vaikkapa osallistumista omien lasten koulu- ja päiväkotitoimintaan. Myös harrastustoiminta ja omaehtoinen opiskelu opistossa tai avoimessa korkeakoulussa edistävät kotoutumistasi.

Kotoutumistuki. Yhteiskunta kannustaa sinua kotoutumaan uuteen kotimaahasi. Sinulla on kolmena ensimmäisenä maassaolovuotenas mahdollisuus keskittyä opiskelemaan suomen tai ruotsin kieltä, täydentää ammattitaitoasi ja hankkia muita Suomessa tarvittavia tietoja ja taitoja. Mahdollisesti työllistyt alle kolmessa vuodessa ja silloin alat saada palkkaa. Muuten kotoutumisuunnitelman toteuttamisen ajalta sinulle maksetaan kotoutumistukea, kuitenkin enintään kolmen vuoden ajan. Vastineeksi sinulta odotetaan aktiivista opiskelua, osallistumista ja vastuunottoa omasta elämäntilanteesta.

4.2. Suomalaisesta kulttuurista ja elämäntavasta

MILLAISIA SUOMALAISET OVAT?

Suomessa naiset ja miehet ovat tasa-arvoisia. Poliitikassa, liike-elämässä ja tieteen piirissä naisilla on nykyään hyvä asema. Useimmat naiset käyvät töissä kodin ulkopuolella. Myös Suomen presidentti on nainen.

Nykypäivän suomalainen on hyvin koulutettu ja kielitaitoinen. Jos siis osaat englantia, voit helpommin tutustua suomalaisiin heti Suomeen saavuttuasi.

Kaikki suomalaiset eivät harjoita uskontoaan kovin aktiivisesti. Silti uskonto on suomalaisille tärkeä asia ja perustana koko yhteiskunnalle.

On tavallista, että suomalaiset ovat rauhallisia ja hiljaisia. Suomalaiseen voi olla ensin vaikea tutustua, mutta kun olet siinä onnistunut, he ovat rehellisiä ja hyviä ystäviä.

Perhe. Suomalaiset perheet ovat nykyisin pieniä. Tilanne on muuttunut kahden tai kolmen sukupolven aikana paljon. Tavallisessa suomalaisperheessä on vanhempien lisäksi yksi tai kaksi lasta. Yli kolmen lapsen perheet ovat jo harvinaisia. Kaikki pariskunnat eivät hanki lapsia ja yksin asumista ei pidetä epätavallisena. Myös lapsiaan yksin hoitavien vanhempien määrä on lisääntymässä. Perheet ovat pieniä myös siksi, että tavallisesti vain vanhemmat ja lapset asuvat samassa taloudessa. Isovanhemmat asuvat joko omassa asunnossaan tai vanhainkodissa.

Avoliitto. Suomalaiset menevät naimisiin suhteellisen myöhään, naiset keskimäärin 28-vuotiaana ja miehet 30-vuotiaana. Yksi syy on, että kumpikin puoliso haluaa opiskella ammatin ja varmistaa työpaikan ennen kuin he hankkivat lapsia. Toinen syy on, että monet parit elävät avoliitossa eli he asuvat yhdessä ja voivat hankkia lapsiakin menemättä virallisesti naimisiin. Suomessa morsian ja sulhanen menevät naimisiin omasta tahdostaan. Siihen ei tarvita sukulaisten lupaa. Suomen lain mukaan täysi-ikäiseksi tullaan 18-vuotiaana ja silloin saa myös oikeuden mennä naimisiin. Sukupuolinen kanssakäyminen alle 16-vuotiaan kanssa on kielletty.

Uusperheet. Avioerot ovat yleisiä: jopa joka toinen avoliitto päättyy eroon. Tämän takia Suomessa on melko paljon myös niin kutsuttuja uusperheitä, joissa elävät aikaisemmin eronneet puoliset ja heidän yhteiset lapsensa ja lapset aikaisemmista liitoista. Vuonna 2002 tulee voimaan laki, jonka mukaan myös samaa sukupuolta olevat voivat rekisteröidä suhteensa. Moniavioisuus ei ole lain mukaan mahdollista.

Tasa-arvo. Sukupuolten väliset suhteet perustuvat tasa-arvon periaatteeseen. Miehillä ja naisilla on yhtäläiset oikeudet perheessä, politiikassa, opiskelussa, työssä ja vapaa-aikana. Naiset käyvät työssä kodin ulkopuolella melkein yhtä paljon kuin miehetkin. Miehet osallistuvat kotitöihin melkein yhtä paljon kuin naisetkin. Naiset opiskelevat nykyään enemmän kuin miehet, esimerkiksi ylioppilaista 59 % on naisia ja 41 % miehiä. Kunnallis- ja eduskuntavaaleissa valituista edustajista vähän yli kolmannes on naisia. Tarja Halonen on Suomen ensimmäinen naispresidentti.

Vapaa pukeutuminen. Verrattuna monien muiden maiden naisiin suomalaiset naiset ovat käytökseltään varsin vapaita ja itsenäisiä. He voivat hymyillä lämpimästi, katsoa silmiin ja tehdä tutustumisalitteita siinä kuin miehetkin. Miesten tapaan myös naiset voivat käydä keskenään juhlimassa, tupakoida ja juoda alkoholia, eikä heitä pidetä säädyttöminä. Naiset voivat myös pukeutua paljastavasti. Tämä voi varsinkin aluksi olla hämmentävää, jos olet tottunut enemmän peittävään pukeutumiskulttuuriin. On syytä muistaa, että fyysinen ahdistelu ja myös verbaalinen seksuaalinen häirintä on Suomessa lailla kielletty.

Uskonto. Suurin osa suomalaisista eli 86 % kuuluu evankelis-luterilaiseen kirkkoon ja noin yksi % kuuluu ortodoksiseen kirkkoon. Vähän yli 12 % suomalaisista ei kuulu mihinkään uskontokuntaan. Uskonto ei ole suomalaisten arjessa selvästi näkyvä piirre. Uskovaiset eivät erotu muista ihmisistä esimerkiksi vaatetuksen perusteella. Jotkut käyvät kirkossa joka sunnuntai, toiset vain sukujuhlien, kuten ristiäisten, häiden ja hautajaisten yhteydessä. Myös suurten kirkollisten juhlapyhien eli joulun ja pääsiäisen aikaan on monet osallistuvat kirkon seremonioihin. Suomessa on uskonnonvapaus. Suomessa toimii myös islamilaisia, juutalaisia, buddhalaisia ja muita uskonnollisia yhteisöjä. Monelle maahanmuuttajalle ne ovat tärkeitä, sillä niissä voi harjoittaa uskontoaan samanuskoisten kanssa ja ylläpitää kulttuuriaan omaan kulttuuriin kuuluvien kanssa.

Laki. Suomen laki määrittelee Suomessa asuvien ihmisten oikeudet ja velvollisuudet. Laki koskee samalla tavalla sekä Suomen kansalaisia että maahanmuuttajia. Suomalaiset luottavat oikeusjärjestelmäänsä, sillä sellaiset asiat kuin varallisuus tai yhteiskunnallinen asema eivät vaikuta tuomarin päätökseen. Viranomaisen lahjonta ja lahjuksen vastaanottaminen ovat kiellettyjä. Rasismi ja kaikki syrjintä etnisen alkuperän, rodun, uskonnon tai sukupuolen perusteella on kiellettyä. Laeista huolimatta Suomessakin esiintyy rasismia. Jos Suomessa joutuu rikoksen kohteeksi, kannattaa aina ottaa yhteys poliisiin. Suomessa poliisi toimii rehellisesti ja lakien mukaisesti.

Väkivallattomuus. Suomen laki suojaa ihmisiä väkivallalta. Niin myös perheväkivalta on Suomessa kielletty. Aikuisten on selvitettävä riitansa keskustelemalla. Myös lasten kasvatus on hoidettava puhumalla ja kuuntelemalla, ei lyömällä. Lapsen ruumiillinen kurittaminen on rikos. Lapsen heitteillejättö tai väkivaltainen kurittaminen voivat äärimmäisen vakavissa tapauksissa johtaa lapsen huostaanottoon, jolloin lapsi otetaan pois perheestä muualla kasvatettavaksi.

Juuret maalla. Monen suomalaisen sukujuuret ovat maalla. Vaikka suurin osa, noin 65 %, asuukin nykyisin kaupungeissa, monet viettävät vapaa-aikaa lähellä luontoa. He nauttivat metsässä kävelemisestä, hiihtämisestä, metsästyksestä, sienestyksestä ja marjastamisesta. Monella suomalaisella on kesämökki ja sauna maalla, usein järven tai meren rannalla. Silloin harrastuksiin kuuluu saunominen, uiminen, veneily ja kalastus.

Harrastukset. Luontoon liittyvien harrastusten lisäksi on tarjolla paljon muutakin, myös sellaista missä voi tavata muita ihmisiä. Lähes jokaisessa kunnassa on liikunta- ja uimahalleja, kuntosaleja ja urheilukenttiä. On myös kulttuurikeskuksia ja tapahtumia: elokuvia, teatteria, taidenäyttelyitä, musiikkia, käsityökerhoja ja monenlaisia yhdistyksiä. Ihmiset tapaavat toisiaan esimerkiksi kirjastoissa, kahviloissa, ravintoloissa, tansseissa, toreilla ja tietysti myös kotona.

Alkoholi. Suomalaiset juovat alkoholia suunnilleen yhtä paljon kuin eurooppalaiset keskimäärin (6 litraa asukasta kohti vuodessa 100-prosenttista alkoholia). Alkoholi on tavallinen osa suomalaista juhlimis- ja seurustelukulttuuria. Alkoholi muuttaa ihmisten käyttäytymistä. Aluksi se rentouttaa ja tekee iloiseksi ja puheliaaksi, mutta jos juo paljon, voi tulla väsyneeksi, ilkeäksi, vihaiseksi ja jopa väkivaltaiseksi. Alkoholin liikakäyttö aiheuttaa myös riippuvuutta ja syrjäytymistä. Onneksi kuitenkin kaikissa tilanteissa ja myös juhlissa alkoholin sijasta voi juoda vettä, mehua tai limsaa ja sitä ei pidetä epäkohteliaana. Kaikki suomalaiset eivät juo alkoholia.

Sauna. Suomessa on 1,5 miljoonaa saunaa. Suomalaiset käyvät saunassa peseytymässä ja rentoutumassa. Saunominen on vanhaa suomalaista kansanperinnettä. Kerrotaan, että kun suomalaisia uudisasukkaita muutti 1800-luvulla Amerikkaan, he rakensivat ensin saunan ja sitten vasta talon. Nykyään melkein jokaisessa omakotitalossa ja jokaisella kesämökillä on sauna. Monilla suomalaisilla on tapana kutsua naapuri tai ystävä saunaan. Myös kerrostalohuoneistoissa voi olla oma sauna tai ainakin taloyhtiöllä on sellainen. Uimahalleissa on saunat erikseen miehille ja naisille, vaikka uima-allas on yhteinen.

Täsmällisyys. Yksi suomalaisille tyypillinen piirre on täsmällisyys. Yhteiskunta toimii kellon mukaan. Jos esimerkiksi junan on ilmoitettu lähtevän kello 9.21, se todella lähtee tasan kello 9.21. Virallisiin tapaamisiin varataan aika etukäteen. Myöhästymistä pidetään

yleensä huonona käytöksenä. Jos myöhästyy tapaamisesta, on kohteliasta ilmoittaa siitä puhelimitse, että toisen henkilön ei tarvitse odottaa turhaan. Myöhästyjän odotetaan myös pyytävän anteeksi myöhästymistään.

Tervehtiminen. Suomalaiset tervehtivät toisiaan sanomalla ”hyvää huomenta” aamulla, ”hyvää päivää” päivällä ja ”hyvää iltaa” illalla. Usein he tervehtivät sanomalla vain lyhyesti ”huomenta”, ”päivää” tai ”iltaa”. Tutut ihmiset voivat sanoa myös ”terve” tai ”hei”. Ohi kulkiessa usein myös heilautetaan kättä. Esittäytyttyä tai tavattaessa pitkän ajan jälkeen usein myös kätellään. Suomalainen kädenpuristus on melko lyhyt ja luja. Siihen ei liity lisäeleitä kuten kyynärpäähän tai olkapäähän koskettamista. Jos halutaan osoittaa erityistä kunnioitusta, samalla kumarretaan koko ylävartalolla. Tavallisesti kuitenkin vain nyökätään katsekontakti ja ystävällinen hymy säilyttäen. Suomalaiset eivät kovin paljon kosketa toisiaan. Halaaminen ja suuteleminen tervehtimisen yhteydessä ovat harvinaisia, joskin ne ovat yleistymään päin. Ne ovat yleisempiä kaupungeissa kuin maalla ja yleisempiä nuorten kuin vanhojen kesken.

Tutustuminen. Suomalaisia on joskus kuvattu hiljaisiksi, ujoiksi ja hitaiksi luomaan kontakteja. Ehkä on totta, että suomalaiset ovat parempia kuuntelijoita kuin puhujia. Kun suomalaiset keskustelevat, he katsovat toisiaan silmiin ja ilmaisevat asiat suoraan, kaartelematta. Suomalaiset eivät puhu kovin äänekkäästi eivätkä nopeasti. Hiljaisuutta ja taukoja pidetään aivan luonnollisina keskustelun osina. Sen sijaan toisen keskeyttämistä pidetään epäkohteliaana. Suomalaiset eivät ilmaise tunteitaan kovin nopeasti, omaa yksityisyyttä halutaan suojella ja myös toisen yksityisyyttä halutaan kunnioittaa. Suomalaiset arvostavat rehellisyyttä ja luottavat ystävän sanaan.

4.3. Vieraaseen kulttuuriin sopeutuminen

MITEN SELVIÄN KULTTUURISHOKISTA?

Muutto Suomeen on iso askel ja edessäsi on vielä monta haastetta. Suomi on hyvin erilainen maa kuin kotimaasi ja sukulaisten, ystävien ja tutun ympäristön taakse jättäminen on vaikeata.

Kun tuntuu vaikealta, älä jää kotiin miettimään yksin ongelmiasi vaan tapaa muita maahanmuuttajia tai suomalaisia ystäviäsi ja juttele tunteistasi. Voit myös varata ajan kunnan mielenterveystoimistosta ja keskustella ammattipsykologin kanssa tunteuksistasi.

Yritä löytää positiivisia asioita elämästäsi Suomessa, niitä varmasti on. Tärkeää on, että löydät tasapainon menneisyytesi ja nykyisyytesi välillä ja pystyt yhdistämään kotimaasi ja Suomen kulttuurin elämässäsi.

Suomessa on paljon mukavia asioita ja niihin tutustut jos vain olet aktiivinen!

Suuri muutos. Muutto vieraaseen maahan on suuri elämän muutos. Muutos on niin suuri, ettei ole liioittelua puhua kriisistä. Ajatukset risteilevät menneisyydessä ja tulevaisuudessa ja etsivät tasapainoa niiden välissä. Sekä maailma että omat ajatukset tuntuvat sekavilta. Ympärilläsi melkein kaikki on uutta ja outoa, sinun täytyy opetella monet asiat uudelleen ja sinä muutut myös itse. Sinun täytyy opetella uudelleen perusasiat kuten asuminen, liikkuminen, sääntä suojautuminen ja puhuminen. Sinun täytyy myös oppia uusi kulttuuri, tavat, säännöt ja keinot, joilla saat hyväksyntää ja arvostusta muilta.

Uudet juuret. Muutokseen sopeutuminen ei ole vain uusien tietojen tai taitojen omaksumista, vaan siihen sisältyy paljon myös voimakkaita tunteita. Jokainen kokee muutokset omalla henkilökohtaisella tavallaan ja omassa tahdissaan. Maahanmuutto tapahtuu nopeasti, mutta sopeutuminen vaatii aikaa. On arvioitu, että juurtuminen uuteen maahan kestää keskimäärin kolme vuotta ja täydellinen sopeutuminen kolme sukupolvea.

Ihastuminen. Aluksi elämäsi tuntuu ehkä olevan järjestyksessä, paremmin kuin koskaan. Turvallisen ja vakituisen asuinpaikan saamiseen liittyy paljon onnen ja vapauden tunteita. On hyvin helpottavaa, kun rankka pakomatka ja pitkä odottelu ovat vihdoin takana ja sinulla on paikka, jossa voit levätä ja johon voit kiinnittyä. Varmasti osa toiveistasi on toteutunut ja ehkä sinusta tuntuu, että uudessa maassa kaikki loputkin toiveesi toteutuvat nopeasti. Ympärilläsi on paljon mielenkiintoisia asioita ja sinulla on paljon tekemistä, kun järjestelet käytännön asioita. Sinulla ei ole paljon aikaa murehtia ongelmiasi. Olet täynnä suuria odotuksia.

Pettymys. Jossakin vaiheessa huomaat, että kaikki odotuksesi eivät toteudukaan. Alkuihastuksen jälkeen silmäsi avautuvat myös kielteisille havainnoille. Elämä tuo eteesi ongelmia, joita on vaikea ratkaista. Jotkut ongelmat saattavat olla aivan yllättäviä. Ne ongelmat, jotka ennen oli helppo ratkaista, tuntuvat nyt mahdottomilta. Monessa asiassa olet riippuvainen viranomaisista etkä pysty hoitamaan asioita kielitaidottomuuden takia. Ehkä joskus tunnet itsesi avuttomaksi lapseksi, jota kukaan ei ymmärrä. Silloin tavallisia tunteita, joita nousee pintaan, ovat pettymys, kiukku, katkeruus ja viha. Voi syntyä riitoja, joiden sopiminenkin täytyy opetella. Ei ole helppoa pyytää tai antaa anteeksi vieraassa kulttuurissa.

Suru. Menetetyn sureminen on ihmiselle luonnollista. Kotimaahasi on saattanut jäädä sukulaisia, kotitalo, rakkaita tavaroita, tuttu maisema, tutut tuoksut, värit ja äänet. Menetetyn sureminen on myös välttämätöntä. Suremisen avulla löytyy tasapaino menneen ja tulevan välissä. Ilman surua et voi hyväksyä, että tietyt asiat ovat lopullisesti jääneet taaksesi ja että vanha tuttu kulttuuri ei ole läsnä niin kuin ennen. Ilman surua et voi myöskään säilyttää niitä muistoja, jotka tekevät sinusta vahvan.

Identiteetti. Jokaisella aikuisella ihmisellä on käsitys omasta itsestä: ”Kuka minä olen?” Jokaiselle on tärkeää myös, mitä muut ajattelevat ja puhuvat minusta. Muut ihmiset ovat kuin peili, jonka avulla näemme itsemme. Jos olet lähtenyt kotimaastaan yksin, olet menettänyt kerralla kaikki peilikuvasi, ja vie aikansa ennen kuin saat uusia peilejä, uusia ystäviä. Ehkä olet joutunut luopumaan arvostetusta asemasta esim. työssä tai muissa yhteisöissä. Ehkä mielessäsi käy tunne: ”Kotimaassa olin hyvä mies. Täällä en ole mitään.” Ehkä tunnet itsesi irralliseksi, ulkopuoliseksi, yksinäiseksi, tyhjäksi, epävarmaksi.

Oma nimi. Pakolainen on tässäkin kuin vastasyntynyt aikuinen, jota kukaan ei vielä tunne. Aikaisemmin tutut tunsivat sinut nimeltä ja nimesi kertoi muille, mihin sukuun kuulut. Nyt kukaan vieras ei tiedä mitään sinun aikaisemmasta elämästäsi, saavutuksistasi, taidoistasi, asioista, joissa olet ollut hyvä ja arvostettu ja joista olet ollut ylpeä. Niinpä on tärkeää, että tutustut uusiin ihmisiin, joilta saat tukea: sekä maanmiehiisi että suomalaisiin. Jokaiselle ihmiselle on tärkeää tuntea kuuluvansa johonkin ryhmään, sukuun ja yhteiskuntaan.

Oma kieli. Oman identiteetin ehjänä pitämisen kannalta tärkeää on säilyttää yhteydet omaan kulttuuriin. Tärkeintä on oma kieli. Sinä kasvatat lapsesi ja ilman äidinkieltä et voi sitä tehdä. Lapsi oppii ajattelemaan ja ilmaisemaan tunteitaan omalla äidinkielellään. Ilman hyvää äidinkielen taitoa lapsen olisi vaikea oppia muita kieliä ja pärjätä suomen- tai ruotsinkielisessä koulussa. Kouluissa lapsilla on oikeus myös äidinkielen tunteihin. Myös Kesälukioseura järjestää pakolaislapsille oman äidinkielen ja kulttuurin kursseja (ks. <http://www.kesalukioseura.fi>).

Oma kulttuuri. Äidinkieli on tärkeä myös aikuiselle. Pakolaisryhmät ovat Suomessa pieniä vähemmistöjä ja siksi naapurissasi ei todennäköisesti asu ketään samankielistä. Voit tietysti soittaa vaikka ulkomaille, mutta ongelmana on, että puhelinlaskut tulevat kalliiksi. Jos et kuule omaa kieltä muualta, voit etsiä radiosta oman maan aseman FM- tai AM-taajuudelta. Ehkä myös televisiosta löytyy sopivia kanavia. Suurimmista kirjastoista löydät myös äidinkielesi lehtiä, kirjoja ja musiikkia. Maahanmuuttajien omat yhdistykset ja yhteisöt vaalivat aktiivisesti omaa kulttuuria. Niillä on julkaisutoimintaa ja näyttelyitä ja ne järjestävät tilaisuuksia, kokouksia ja juhlia. Juhlissa on oman maan kieltä, naurua, musiikkia, kansallispukuja ja ruokaa, joiden kautta aina voit esitellä kulttuuriasi myös suomalaisille.

LIITE Suomen kielen avainsanasto

numero

1	yksi
2	kaksi
3	kolme
4	neljä
5	viisi
6	kuusi
7	seitsemän
8	kahdeksan
9	yhdeksän
10	kymmenen
0	nolla
11	yksitoista
12	kaksitoista
20	kaksikymmentä
30	kolmekymmentä
100	sata
1000	tuhat
1975	tuhat yhdeksänsataa seitsemänkymmentä viisi

perhe ja suku

äiti
isä
lapsi
tyttö, tytär
poika
sisko
veli
isoäiti
isoisä
vaimo
mies

Minulla on vaimo ja viisi lasta, kaksi poikaa ja kolme tyttöä.

ihminen

nainen
mies
tyttö
poika

pää
tukka, hiukset
silmä
korva

nenä
suu
hammas
kieli
kurkku
selkä
rinta
sydän
vatsa
käsi
sormi
jalka

Hammas on kipeä.
Vatsa on kipeä.

ruoka ja juoma

leipä
peruna
riisi
sipuli
porkkana
tomaatti
kurkku
liha
makkara
nauta
lehmä
härkä
vasikka
naudanliha
lammas
lampaanliha
sika
sianliha
porsas
porsaanliha
kinkku
kala
kana
muna, kananmuna
juusto
makaroni
jauhot
hiiva
mauste
suola
sokeri
jäätelö

voi
kerma
öljy, ruokaöljy
hedelmä
omena
banaani
appelsiini

vesi
maito
tee
kahvi
limsa, limonadi

Minulla on nälkä. Minä syön leipää.
Minulla on jano. Minä juon maitoa.

vaate

housut
hame
takki
mekko
paita
pusero
huivi
hattu
pipo
myssy
kaulaliina
sukka
kenkä
käsine

koti

avain
ovi
ikkuna
verho
huone
olohuone
makuuhuone
matto
pöytä
tuoli
sohva
sänky
keittiö
liesi, hella

uuni
tiskipöytä
kaappi
jääkaappi
pakastin
vessa
suihku
saippua
sampoo

sauna
parveke
piha
roskat
roskalaatikko
pesutupa
pesukone
sähkö
lamppu
huoltomies

osoite

Pekka Puupää
Justiinantie 25 B 12
10600 Tammisaari
Finland

nimi	(Pekka Puupää)
etunimi	(Pekka)
sukunimi	(Puupää)
katu	(Justiinantie)
talo	(25)
porras	(B)
asunto	(12)
postinumero	(10600)
postitoimipaikka	(Tammisaari)
maa	(Suomi Finland)

Missä sinä asut? Minä asun Tammisaarella.

kaupunki

kartta
katu
kuja
tie
tori
kauppa
tavaratalo

ostoskeskus
kioski
posti
postimerkki
pankki
poliisi
koulu
opettaja
päiväkoti
sairaala
terveyskeskus
lääkäri
hammaslääkäri
apteekki
ravintola
kahvila
baari
wc, vessa
puhelin
puhelinnumero
työ
työpaikka

Missä on puhelin?

liikenne

auto
bussi, linja-auto
bussiasema
pysäkki
juna
rautatie
rautatieasema
matkalippu
lentokone
laiva
taksi
polkupyörä

kauppa

avoinna, auki
raha
euro
sentti
hinta
kassa
muovikassi
kuitti

vaaka
kilo
gramma
litra
desilitra
alennus
tarjous

Paljonko tämä kala maksaa?

aika

kello
kalenteri
vuosi
kuukausi
viikko
päivä
tunti
minuutti
sekunti

maanantai
tiistai
keskiviikko
torstai
perjantai
lauantai
sunnuntai

tänään
eilen
huomenna

aamu
päivä
ilta
yö

Mitä kello on?
Milloin bussi lähtee?

millainen

hyvä
huono
suuri, iso
pieni
vanha
nuori

uusi
terve
sairas
kylmä
lämmin
kuuma
pitkä
lyhyt
halpa
kallis
helppo
vaikea
iloinen
surullinen
vihainen
kaunis
ruma

Millainen maa Suomi on?

väri

punainen
sininen
keltainen
vihreä
oranssi
violetti
ruskea
musta
valkoinen
harmaa

Minkä värinen appelsiini on? Se on oranssi.

verbi

tulee
menee
istuu
seisoo
katsoo
kuuntelee
puhuu
sanoo
kysyy
vastaa
ymmärtää
muistaa
lukee
kirjoittaa

antaa
ottaa
ostaa
haluaa
odottaa
syö
juo
nukkuu

Mitä hän tekee?

pronomini

minä
sinä
hän
me
te
he

tämä
tuo
se
nämä
nuo
ne

kysymys

kuka?
mikä?
mitä?
missä?
mistä?
mihin?
miksi?
milloin, koska?
millainen?
paljonko?
montako?

kyllä ei

Puhutko sinä englantia? Ei, minä en puhu englantia.
Puhutko sinä suomea? Kyllä, minä puhun suomea vähän.

tervehdys

Hyvää huomenta.
Hyvää päivää.

Hyvää iltaa.
Hyvää yötä.

Hei.
Terve.
Mitä kuuluu? Kiitos hyvää.

Kiitos.
Näkemiin.

Suomen kielen aakkoset

A a
B b
C c
D d
E e
F f
G g
H h
I i
J j
K k
L l
M m
N n
O o
P p
Q q
R r
S s
T t
U u
V v

W w
X x
Y y
Z z
Å å
Ä ä
Ö ö